

VERSLAGLEGGING BUITENLANDSE REIS

Naam medewerker: Erik van Tooren

Datum besluit toestemming GS (indien van toepassing): 16 april 2013

Bestemming: Malta

Periode: 21 t/m 24 april 2013

Doel reis: kennisuitwisseling Europees project AtFort met 10 Europese partners met belangrijke fortenselsels rond thema's hergebruik, organisatiemodellen en randvoorwaarden.

Is het doel bereikt?

Ja. Zie onderstaand verslag.

AT FORT ATELIER IV - MULTI-FUNCTIONAL ADAPTIVE-REUSE OF FORTIFICATIONS AND MILITARY SITES (21-23 April 2013)

Het centrale thema was het principe van herbestemming van forten. Het atelier vertrok vanuit de vestingwerken in Malta en werd aangevuld met presentaties van projectpartners wier sites voorbeelden zijn van multifunctioneel gebruik, beheer en bestuursmodellen betreffende herbestemming.

Zondagnamiddag werd benut om een aantal locaties in Floriana en Valletta te bezoeken. Hier werden good practices voorgesteld betreffende conservatie- en restauratiemethoden met aandacht voor de Maltese identiteit (sommige delen van de vesting maken daar immers deel van uit), cultureel toerisme, toegankelijkheid en mobiliteit. Valletta staat al zeer ver in de ontwikkeling van nieuwe functies in forten (een ziekenhuis doet nu bijvoorbeeld dienst als kantoor van de nationale erfgoeddienst en 'Malta Council for Culture and Arts'). Bediscussieerd werd in welke mate het beheer van oude versterkingen de gemeenschap en de lokale toeristische industrie kunnen dienen. De bezochte sites illustreerden daarnaast de gevolgen van natuurlijke erosie en vernietigende weersomstandigheden.

Het atelier werd op maandag officieel geopend door de politiek afgevaardigde inzake culturele aangelegenheden, de vertegenwoordiger van de organiserende partner (Paola Heritage foundation), de hoofdpartner en de burgemeester van Paola.

Tijdens een toelichting over de stand van zaken van het AT FORT-project werd geconcludeerd dat de projectfasen tot dusver tijdig werden afgerond. Daarnaast werden voorbeelden gepresenteerd van verschillende reeds bezochte projectpartners die de mijlpalen leidend tot multifunctioneel gebruik respecteren.

Een presentatie van de Paola Heritage Foundation illustreerde hoe de gemeenschap naar aanleiding van EU-subsidies een cultureel centrum wenst te realiseren. Verschillende vormen van leaseovereenkomsten werden toegelicht en de interactie daartussen, wat soms multifunctioneel gebruik van forten bemoeilijkt. Daarnaast kwam aan bod hoe hard recreatief gebruik in een Nederlands fort mogelijk werd dankzij een publiek-private samenwerking. Aan de basis hiervan liggen een lease-erfpacht, sponsoring, en bestemmingsplannen met privaat ondernemerschap als ondersteuning, in combinatie met een strategisch gevoerde communicatie en intensief netwerken.

De bezoeken aan onder andere Medina en de Cottonera Waterfont toonden aan dat behoud en ontwikkeling van vestingen belangrijke agendapunten zijn in het nationaal beleid. Het belang dat hieraan gehecht wordt, blijkt uit de leasecontracten van onder andere de jaren 1980 die een grote rol spelen in de vernieuwing van grootschalige havenfortificaties. Ook wordt veel geïnvesteerd in nationale archieven en onderzoek naar fortificaties. Bovendien gaven leasecontracten in de jaren '90 mogelijkheid voor vernieuwing van forten door publieke en private actoren alsmede vrijwillige organisaties.

Dinsdag werd voornamelijk gewijd aan een aantal good practices betreffende het beheer van erfgoedprojecten. Nogmaals werd bevestigd dat leasing in Malta de voornaamste incentive vormt waardoor vestingen kunnen worden gerenoveerd en beheerd. Overheid en privéondernemers voorzien in sponsoring en tal van enthousiaste vrijwilligers houden op eigen initiatief de projecten draaiende.

In Medway gaat men bij gelijkaardige projecten bij voorkeur stapsgewijs tewerk, gaande van een uitgebreide studie over een gedetailleerde planning naar uitvoering. Beheer kan, net zoals in de provincie Utrecht, gebeuren door samenwerking van instanties en vrijwilligers.

In Arras is ook het verkrijgen van financiële middelen een belangrijke zorg. Evenementen worden georganiseerd ten voordele van erfgoedprojecten. De multifunctionele invulling van de forten is een vereiste om het beheer realiseerbaar te houden.

De experts van de provincie Antwerpen legden de nadruk op het belang van het opwaarderen van fortificaties in de context van het hedendaagse landschap. Ook beklemtoonden ze de nood aan snelle archeologische interventies om verlies te vermijden en het nut van reconstructie van zogenaamde verloren structuren.

Fort Naarden is een voorbeeld van publiek-private samenwerking in de restauratie en multifunctionele invulling van forten. Het project vertrekt vanuit de missieformulering 'from passive restoration to active re-use'. Het hoofddoel is het voorzien van een toeristische route langs de voornaamste toegangsweg naar het fort. Er werd verwezen naar de huidige economische moeilijkheden die beheerders er vaak toe dwingen het fort te verkopen aan de privésector.

In de Spandau citadel wordt de ontsluiting van het erfgoed centraal gesteld. Gestreefd wordt om zoveel mogelijk fortdelen zo toegankelijk mogelijk maken. De filosofie is dan ook dat stapsgewijs zo veel mogelijk delen moeten hergebruikt worden.

Een bezoek aan de Royal Navy prison Corradino leerde ons het historische verhaal van het gevangeniswezen enerzijds alsook de mijlpalen in de restauratie- en regeneratiefasen van de gevangenis anderzijds. De wisselwerking tussen fondsenwerving en een uitgebreide vrijwilligerswerking werden belicht. De gevangenis doet nu dienst als interpretatiecentrum over de Corradino Lines en bijhorende versterkingen.

Beleidsoverwegingen:

De best practices tonen aan dat een multifunctioneel beheer cultureel het meest waardevol blijkt, alsook economisch de grootste kans biedt op een succesvol herontwikkelingsproject. Ook qua materiële duurzaamheid is multifunctionaliteit in onderhoud en herontwikkeling van forten verkieselijk. Dit wordt de 'triple-helix optie' genoemd. Wat betreft aandacht voor natuur zijn zachtere of laag dynamische keuzes waardevol. Op die manier kunnen geschiedkundige omgevingen die tot de verbeelding spreken louter op een ecologische manier worden gepreserveerd. Dit is combineerbaar met zachte recreatieve invullingen. Een nieuw aspect dat tijdens het atelier werd blootgelegd betreft de archeologie. Archeologie vormt een belangrijk studiegebied dat vaak vergeten wordt in relatie tot fortificaties. De archeologie van gebouwen vormt echter de sleutel tot interpretatie en behoud van forten. Tot slot werd geconcludeerd dat de voorbeelden niet noodzakelijk allemaal mogelijk werden gemaakt door forse financiële investeringen. Andersom zijn de projecten die wel zware financiële investeringen genoten niet automatisch voorbeelden van best practices voor wat betreft planning, restauratie en herbestemming.

Het is aanbevelenswaardig een vertegenwoordiger namens de provincie Utrecht de kennisuitwisselingsbijeenkomsten te laten bijwonen. Op dit moment is het nationaal projectbureau NHW de leadpartner. Vanaf 2014 wordt een organisatie beoogd waarin de betrokken provincies gezamenlijk de regie overnemen van het rijk.

Bijzonderheden: nvt
(bijv. in IPO-verband)

Kosten:

Reis: €...0,.....

Verblijf: €...0,.....

Totaal € ..0,.....